

Obraz středověké Evropy 500 -1500

- **Pojem středověk**
- Vyčlenění středověku je záležitostí renezanace
- Petrarca-1341, 1359: tenebrae mezi novým a starým věkem (aetas), 1373 – medium tempum;
- Leonardo Bruni - 1442: 3 epochy
- Christoph Cellarius (1634-1707)- univerzální učenec, profesor v Halle, 1688 spis Historia tripartita, rozdělil dějiny na 3 epochy, mezi nimi i „historia medii aevi“
- Kolem roku 1830 se objevil pojem „novověk“

Periodizace středověku

- Periodizace není jednotná, protože se Evropa vyvíjela nerovnoměrně.
- České země: raný (500-1200), vrcholný (1200-1400), pozdní (1400-1500)
- Polsko: raný (500- 1050/1100), vrcholný (do počátku 14. stol.), pozdní (do 1500)
- Německo: Frühmittelalter (500 – 1000/1050); Hochmittelalter (1050 - 1250), Spätmittelalter (1250 - 1500)
- Anglie: Raný středověk 5.-pol. 11. stol.; vrcholný středověk: pol. 11.- pol. 14. st.; pozdní středověk: pol. 14.- pol. 16. stol.
- Francie: Le Haut Moyen-Âge (6. – 13. stol.); le Bas/Tardif Moyen-Âge (14. – 15. stol.), někdy se vyčleňuje Le Moyen Âge central (11-13. stol.)

Hlavní rysy evropské středověké společnosti

- Převážně agrární charakter ekonomiky
- Hierarchický ráz společnosti. Tři hlavní společenské vrstvy – pracující (většinou nesvobodní rolníci), bojující (šlechta), modlící se (duchovenstvo). Na vrcholu stojí panovník. Privatizace moci
- Dominance křesťanství, institucionalizace církve jako hierarchicky uspořádané organizace. Kanonizace věrouky (koncily)
- Velký význam osobních vazeb na úrovni elit /feudalismus)
- Vztah zvykového a psaného práva, psané se prosazuje obtížně

Raný středověk

- Transformace antického světa
- Konsolidace Byzance (Justinián I.)
- Nástup islámu, vrcholná expanze (2. třetina 7. stol.-pol. 8. stol.)
- Barbarské státy (Anglosasové, Frankové, Ostrogóti, Vandalové...)
- Karolinská Evropa
- Ottonská Evropa
- Dánsko a Skandinávie v 8.-11. století – vikingské výpravy
- Vznik raných monarchií ve středovýchodní, východní a severní Evropě

Raně středověká společnost

- Území německé říše – vznik tzv. Grundherrschaft, pozemkoví vlastníci žijí z početné vrstvy rolníků v různých stupních a podobách závislosti. Režijní velkostatek obdělávaná čeledí doprovází vesnice tvořené usedlostmi závislých rolníků s propůjčenou půdou, povinných dárkami a robotou. Pomalý rozvoj zemědělských technologií, otázka nástupu pluhu
- Aristokracie se vyznačuje značnými rozdíly v rozsahu držby, která má rozptýlený charakter. Služba panovníkovi zajišťuje sociální vzestup. Sociální mobilita. Rané formy vazalství (plné prosazování vazalství od 11. stol.). Vojenský ráz šlechty, zrod těžce vyzbrojeného jezdce, pozdějšího rytíře
- Středoevropská specifika 11. a 12. stol. Monarchie strukturované soustavou zeměpanských hradů- místo přerozdělování důchodů od poddaného venkovského obyvatelstva. Pomalý rozvoj soukromého vlastnictví aristokracie
- **Rozvoj center nezemědělské výroby a směny**
- Oživení dálkového obchodu ve 7.-8. stol.
- Sídliště vybavená trhem – v rukou různých vrchností, ale udělení trhu je panovnícký regál (obdobně i ražba mince, kterou ovšem panovník propůjčuje)
- Emporia, balt-orientální obchod
- Stavba hradů do 10. století v rukou panovníka (vliv normanských a maďarských vpádů, expanze proti Polabským Slovanům)
- **Evropa 1000 - 1250**
- 10. /11. století- Francie, Německo– soukromá opevněná sídla, v Anglii po 1066, zlatá doba výstavby šlechtických hradů - 1150- 1300
- Říše v období sálské dynastie; boj o investituru
- Vzestup Anglie a Francie – centralizované monarchie Kapetovců a Plantagenetů
- Reconquista ve Španělsku a stabilizace tamních monarchií

- Stabilizace středo-a severoevropských monarchií
- Zánik muslimské nadvlády nad Sicílií; rozdělení Itálie: Sicilské království, papežský stát, republiky a signorie na severu; Benátky
- Rozmach a úpadek Byzance (1204 – 1261) dočasná latinizace zbytku impéria
- Rozpad Polska na knížectví; rozvoj státu německých rytířů
- Rozmach Uher za vlády Arpádovců (připojení Chorvatska, postup k moři)
- Mongolský vpád, podmanění ruských knížectví (Zlatá Horda), vznik Moskevského knížectví.
- **Proměny společnosti 1100-1300**
- Rozmach pozemkové šlechty
- Snahy o vytvoření rané státní správy v Anglii a Francii
- Přejít na peněžní rentu, homogenizace závislého rolnictva
- Vznik měst, komunální hnutí
- Osídlovací procesy ve středovýchodní Evropě; těžba stříbra
- Rozvoj peněžní směny- nové mince - groše
- Lokace měst z iniciativy zeměpánů severozápadní Evropy
- Rozvoj obchodu ve Středomoří a podél pobřeží
- Počátky univerzit na sklonku 12. stol. (Bologna, Paříž)
- Vrchol moci papežství; nové církevní řády gotická katedrála
- **Evropa 1250-1500**
- Teritorializace říše pod formální vládou voleného krále/císaře; ustavení švýcarského spříseženstva
- Vzestup lucemburské moci ve střední Evropě 1310-1437
- Vrchol a dočasný pád Francie v období stoleté války s Anglií (konce Kapetovců, nástup dynastie Valois; 1339 -1453)
- Vrchol moci Anglie, krize za Války růží a obnova za Jindřicha VII. Tudora (1457-1509)
- Rozkvět flanderských měst (Bruggy, Gent)
- Španělsko- cesta ke sjednocení – 1469 sňatek Ferdinanda Aragonského a Isabely Kastilské
- Pozdní Arpádovci (do 1301) a Anjouovci v Uhrách (1382, od 1370 Ludvík z Anjou také král polský)

- Obnova Polska Za Vladislava Lokýtku a Kazimíra III. (1320-1370). Nástup Jagellonců a porážka Řádu německých rytířů (Grunwald 1410)
- Postup Turků na Balkán, odbytí slovanských území v průběhu 2. poloviny 14. století (Srbsko, Bulharsko, Bosna) pád Konstantinopole a konec Byzance (1453)
- Krize české monarchie - husitské války; Jiří z Poděbrad
- Uhry za Matyáše Korvína
- Vznik jagellonského soustátí
- Nástup Habsburků
- Společnost pozdního středověku
- Krizové jevy v západní Evropě ve 14. století; mory
- Završení teritorializace Německa
- Obnovení procesu centralizace ve Francii po krizi století války
- Rozvoj flanderských a severoitalských měst (textil)
- Rozvoj zemí středovýchodní Evropy, konec osídlovacích procesů, dotváření páteřní sítě měst
- Zakládání univerzit
- Krizové jevy v církvi, husitské hnutí
- První století italské renesance
-
- **Základní literatura**

BROOKE , CH. Evropa středověku v letech 962-1154, Praha 2006.

- LE GOFF, Kultura středověké Evropy. Praha 1991
  - LE GOFF, J. (ed.): Středověký člověk a jeho svět. Praha 1999.
  -
  - GOFF, J. – SCHMITT, J.-C. (ed.): Encyklopedie středověku. Praha 1999.
-
- DRŠKA, V., PICKOVÁ, D.: Dějiny středověké Evropy, Praha 2004.
  - HAY, D. : Evropa pozdního středověku 1300–1500, Praha 2010
  -